

Αθήνα, 6 Οκτωβρίου 2020

Αρ. Πρωτ.: 328/Ε.Ε.

Αξιότιμο Κύριο Κυριάκο Μητσοτάκη
Πρωθυπουργό της Ελλάδος

Αξιότιμε κ. Πρωθυπουργέ,

Οι υπογράφωντες την επιστολή αυτή, θέλουμε να σας ευχαριστήσουμε για την διαμόρφωση σχεδίου ανάπτυξης για την Ελλάδα. Ενόψει της επικείμενης ολοκλήρωσής του, επιθυμούμε να μοιραστούμε ορισμένες σκέψεις που ελπίζουμε να περιληφθούν στην τελική του μορφή.

Αποδεχόμαστε την ανάγκη της Ελληνικής οικονομίας για αναζωογονητικές επενδύσεις, και πιστεύουμε ότι η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να συμβαδίσει με την προστασία του περιβάλλοντος. Μας ανησυχεί όμως ο κίνδυνος να υπονομεύσουμε τις μακροχρόνιες, οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προοπτικές της χώρας από άκριτη και ασυντόνιστη προώθηση επενδύσεων, ειδικά στον τουρισμό και την ενέργεια.

Κατ' αρχάς, κρίνουμε ότι το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας στον τουρισμό βρίσκεται εν κινδύνω. Θεωρούμε ότι δεν πρέπει να ενθαρρυνθεί η μεγάλης κλίμακας τουριστική ανάπτυξη σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες ή πολιτισμικά αξιόλογες περιοχές, όπως είναι τα μικρά αιγαιοπελαγίτικα νησιά. Αντίθετα, επικροτούμε την αναβάθμιση παραδοσιακών οικισμών καθώς και εγκαταλελειμμένων χωριών για τόνωση των τοπικών κοινωνιών. Μας προβληματίζει η προοπτική να ακολουθήσουμε το παράδειγμα της Κόστα Μπράβα, με συνεχή απαξίωση της φυσικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σε αντίθεση με το παράδειγμα της Τοσκάνης, υπόδειγμα καλής διαχείρισης.

Έχει υπογραμμισθεί επανειλημμένως από μελετητές του Ελληνικού τουρισμού η σημασία της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών του. Δεν έχουν υπάρξει, όμως, μέχρι τούδε επαρκή μέτρα υποστήριξής τους, παρά τη διαπίστωση ότι επεκτείνουν την τουριστική περίοδο και απευθύνονται σε υψηλότερα εισοδήματα, ενώ ενεργοποιούν και άλλους τομείς της τοπικής οικονομίας (όπως τον πρωτογενή τομέα) και απασχολούν τοπικούς μικροεπιχειρηματίες (όπως στην περίπτωση του αγροτουρισμού). Δραστηριότητες όπως ο περιπατητικός τουρισμός, οι καταδύσεις και, σε κάποιο βαθμό, η ιστιοπλοΐα, μπορούν να ευδοκιμήσουν για πιο εκτεταμένες περιόδους κάθε έτους από τον μαζικό τουρισμό.

Οι περιοχές φυσικής προστασίας, όπως αυτές που προστατεύονται από το δίκτυο NATURA, είναι κρίσιμες για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Μας χαροποιεί ότι, μετά από 15ετή καθυστέρηση, η Ελλάδα θα ολοκληρώσει τις μελέτες διαχείρισής τους, οι οποίες θα δείξουν που μπορούν να χωροθετηθούν ποιες χρήσεις, το 2021. Συνιστούμε μέχρι τότε να μην επιτραπούν βαριές εγκαταστάσεις στις περιοχές αυτές (που αποτελούν το 27% της επικρατείας), ως έμπρακτη αποδοχή ότι η τουριστική ανάπτυξη απαιτεί συνεπή και αποτελεσματική στρατηγική.

Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα οικονομικής επανεκκίνησης, με την έμφαση που αποδίδει στην πράσινη ανάπτυξη, επιτρέπει τη διαμόρφωση ενός υγιέστερου υποδείγματος τουριστικού προϊόντος. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι λείπει από τη χώρα μια συγκροτημένη τουριστική στρατηγική, με άμεσο, μεσοπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο ορίζοντα, παρά τη σημασία του κλάδου για την εθνική οικονομία και, προφανώς, το περιβάλλον. Η εκπόνηση μιας τέτοιας στρατηγικής,

ριζικά αναμορφωμένης, αποτελεί κατά την άποψή μας επείγουσα ανάγκη. Ο μαζικός τουρισμός λίγων εβδομάδων του καλοκαιριού θα υπάρχει, αλλά δεν πρέπει να παραμείνει το κύριο τουριστικό προϊόν. Εκτός από θέρετρα υψηλής ποιότητας όπως το Costa Navarino και άλλα, οφείλουμε να στοχεύσουμε στην προσέλκυση είτε ξένων που θα συνδεθούν με τη χώρα, όσων δηλαδή επιδιώκουν μόνιμη ή εποχική εγκατάσταση, ιδιαίτερα αφού συνταξιοδοτηθούν, είτε επισκεπτών με ειδικά ενδιαφέροντα, όπως στις μορφές εναλλακτικού τουρισμού που ήδη αναφέραμε.

Νησιά όπως η Μύκονος και η Σαντορίνη είναι ήδη κορεσμένα ή σχεδόν κορεσμένα. Ο ίδιος κίνδυνος ελλοχεύει και σε άλλα μικρά νησιά. Χρειάζεται επομένως προσεκτική διαχείριση του δυναμικού κάθε περιοχής αλλά και έμφαση στην παροχή υψηλότερου επιπέδου υπηρεσιών με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Μια τέτοια αλλαγή προτύπου απαιτεί όχι μόνο στρατηγικό όραμα αλλά στενή συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους. Απαιτεί επίσης επένδυση σε καλύτερες υποδομές, π.χ. σε συστήματα αποχέτευσης που υπολογίζουν και τον εποχιακό πληθυσμό, προστατεύοντας αποτελεσματικά την ποιότητα ζωής και την εικόνα της συγκεκριμένης περιοχής.

Δεύτερον, ευρύτερες κυβερνητικές πολιτικές επίσης επηρεάζουν την βιωσιμότητα της χώρας ως τουριστικού προορισμού. Οι πιο πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, είτε βασίζονται στον τουρισμό είτε όχι, επιβάλλουν αυστηρούς περιορισμούς στις νέες κατασκευές και τηρούν ευλαβικά τους χωροταξικούς κανόνες. Θεωρούμε αξιέπαινη την πρωτοβουλία της κυβέρνησής σας να ελέγξει την εκτός σχεδίου δόμηση, μετά από την σχεδόν ανεξέλεγκτη επέκτασή της στη μεταπολεμική περίοδο (αρχικά ίσως διότι κάλυπτε τότε πιεστικές στεγαστικές ανάγκες). Παράλληλα, προκρίνουμε την αντικατάσταση συμβατικών με ηλεκτρικά οχήματα κατά προτεραιότητα σε τουριστικές περιοχές με υψηλή ρύπανση ως και τη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος στις πόλεις μέσω διαχείρισης των αναγκών ψύξης και θέρμανσης με βιοκλιματικό σχεδιασμό, καλύτερη θερμομόνωση και χρήση γεωθερμίας ρηχής ενθαλπίας για οικιακές ανάγκες. Εδώ συμβαδίζουν οικολογία και ανάπτυξη.

Τρίτον, θεωρούμε απαραίτητη την επανεξέταση του συστήματος χωροταξικού σχεδιασμού με βάση τα υγιέστερα Ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα. Τα εθνικά, περιφερειακά και τοπικά χωροταξικά σχέδια ουσιαστικά παραμερίζονται από τα ειδικά χωροταξικά (τουρισμού, ΑΠΕ, ιχθυοκαλλιέργειας κλπ.). Τα τομεακά αυτά χωροταξικά προσδιορίζουν αν μια περιοχή έχει τα φυσικά χαρακτηριστικά για την εγκατάσταση συγκεκριμένων επενδύσεων, π.χ. ισχυρούς ανέμους για την αποδοτική εγκατάσταση ανεμογεννητριών, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη άλλα βασικά χαρακτηριστικά, φυσικά, πολιτισμικά ή τουριστικά. Αυτό συχνά οδηγεί σε συγκρούσεις χρήσεων, όταν π.χ. αδειοδοτείται εγκατάσταση ιχθυοκαλλιεργειών σε περιοχή πρόσφορη για τουριστική εκμετάλλευση ή όταν προτείνεται εγκατάσταση ανεμογεννητριών σε περιοχές όπως η Μήλος και Κίμωλος που διαθέτουν γεωθερμικά πεδία ικανά για την ηλεκτροδότηση των μισών Κυκλάδων με μια καθαρή μορφή ενέργειας. Όταν αγνοούνται τέτοια πολύτιμα στοιχεία οποιασδήποτε περιοχής ακολουθούν η οικονομική και οικολογική υποβάθμιση.

Υπάρχει προφανής ανάγκη για όλο και μεγαλύτερη χρήση Α.Π.Ε., όμως η εγκατάστασή τους προϋποθέτει την αποφυγή βλάβης σε περιοχές NATURA φυσικής ομορφιάς ή σε άλλες αναπτυξιακές δράσεις μιας οποιασδήποτε περιοχής. Η εγκατάσταση ανεμογεννητριών σε περιοχές NATURA / ειδικού φυσικού κάλλους, π.χ., δεν θα μπορούσε εύκολα να δικαιολογηθεί σε μια περιοχή κατάλληλη για πεζοπορικό τουρισμό με άθικτο φυσικό περιβάλλον. Υπάρχουν άλλες περιοχές κατάλληλες για ΑΠΕ χωρίς συνέπειες επιζήμιες για τον πολιτισμό, το περιβάλλον και τον τουρισμό. Για το λόγο αυτό επίσης οφείλουμε να ενθαρρύνουμε την εκμετάλλευση και της γεωθερμίας και ιδιαίτερα των θαλάσσιων ανεμογεννητριών.

Μια αναμόρφωση του χωροταξικού σχεδιασμού μπορεί να υποβοηθήσει την κοινωνική συμμετοχή στην διαδικασία σχεδιασμού. Το πρόβλημα είναι ότι οι τοπικές αρχές δεν συμμετέχουν στην διαμόρφωση τομεακών σχεδίων τα οποία εκπονούνται σε εθνική κλίμακα. Αυτό όμως δημιουργεί τον κίνδυνο να βρεθούν ξαφνικά αντιμέτωπες με επενδυτικές

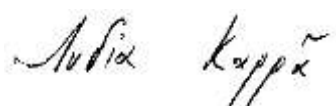
αποφάσεις χωρίς διαβούλευση ή και προειδοποίηση. Τούτο προκαλεί καχυποψία ή και εχθρότητα ενώ τόσο η κεντρική διοίκηση όσο και η τοπική κοινωνία οφείλουν να έχουν λόγο στη στάθμιση οφέλους και κόστους από μια οποιαδήποτε επένδυση. Προφανώς, μια τέτοια διαβουλευτική διαδικασία δεν θα πρέπει να εμπεριέχει μεγάλο κόστος ή γραφειοκρατία – απαιτείται κι εδώ η σωστή στάθμιση μεταξύ της αποτελεσματικότητας και της συμμετοχικότητας, που δυστυχώς δεν έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα.

Τέλος, πιστεύουμε ότι υπάρχει άμεση ανάγκη για καλύτερο συντονισμό. Ήδη προχωρούν διάφορες αξιέπαινες αν και ασύνδετες μεταξύ τους προσπάθειες (πχ Repositioning Greece, Ελλάδα 2021). Αυτές όμως εστιάζουν στην εξωτερική εικόνα της χώρας και του ελληνικού τουρισμού, και όχι στην βιωσιμότητα ή την εμπειρία του επισκέπτη. Ακόμα και όπου έχουν πραγματοποιηθεί συστηματικές μελέτες, όπως πριν από λίγα χρόνια για την Ρόδο και την Σαντορίνη, οι μελέτες αυτές δεν εφαρμόστηκαν. Τεχνογνωσία υπάρχει ασφαλώς σε επιχειρηματικές οργανώσεις όπως ο ΣΕΤΕ, αλλά για να μπορέσουμε να αλλάξουμε το πρότυπο του Ελληνικού τουρισμού, απαιτείται ριζική αναδιοργάνωση και αναβάθμιση του Υπουργείου Τουρισμού και του ΕΟΤ ή η δημιουργία νέου θεσμού. Η επιτυχής αποστολή ενός αναβαθμισμένου ή νέου θεσμού προϋποθέτει την απόκτηση της αναγκαίας τεχνογνωσίας, πόρων και εξουσιών και συνεργασία με τοπικές αρχές και την κοινωνία των πολιτών. Ιδιαίτερα εν όψει της πιεστικής ανάγκης για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η Ελλάδα οφείλει να αδράξει αποτελεσματικά την ευκαιρία που προσφέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την επίτευξη αιεφόρου ανάπτυξης ώστε να δημιουργηθεί άμεσα η αναγκαία τεχνογνωσία στην κεντρική διοίκηση και σταδιακά στο περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Καταλήγοντας ευελπιστούμε ότι θα μπορέσετε να αποφύγετε τα λάθη προηγούμενων ελληνικών κυβερνήσεων που αντιμετώπισαν την ανάπτυξη και την προσέλκυση επενδύσεων σπασμωδικά χωρίς στρατηγικό σχέδιο ή αποτελεσματικό τρόπο εφαρμογής, υπονομεύοντας τελικά τόσο την ανάπτυξη όσο και το περιβάλλον. Η επιστολή μας αυτή εξετάζει κάποια βασικά προβλήματα και προτείνει κάποιες αρχικές ιδέες για την αντιμετώπισή τους. Αναγνωρίζουμε όμως ότι, στη συνέχεια θα απαιτηθεί ενεργή διαβούλευση με ειδικούς στους χώρους της χωροταξίας, ανάπτυξης, τουρισμού, οικολογίας, βιωσιμότητας και οργανωτικού σχεδιασμού, ώστε οι ιδέες αυτές να μετουσιωθούν σε πράξη. Πεποίθησή μας είναι ότι η κυβέρνησή σας έχει να παίξει έναν πολυτιμότερο ρόλο προσθέτοντας στο Ελληνικό Οικονομικό Σχέδιο μια σαφή διατύπωση της ανάγκης διαμορφώσεως περιφερειακής και τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής που θα ισορροπεί περιβάλλον και τουρισμό, στηρίζοντας τον διάλογο της κεντρικής διοίκησης με τις τοπικές κοινωνίες και θέτοντας τις βάσεις για μια ριζική αναμόρφωση στην χάραξη και παρακολούθηση μιας βιώσιμης, θαρραλέας τουριστικής στρατηγικής.

Σας ευχαριστούμε ιδιαίτερα για την προσοχή σας και σας διαβεβαιώνουμε ότι έχετε την συμπαράστασή μας στην τεράστια πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα.

Με ιδιαίτερη εκτίμηση,

Λυδία Καρρά

Πρόεδρος, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος
και Πολιτισμού,
Σκηνοθέτης

Μιχαήλ Γ. Ιακωβιδης

Καθηγητής Επιχειρηματικότητας και Καινοτομίας,
Έδρα Sir Donald Gordon και Καθηγητής Στρατηγικής,
London Business School

Συντακτική Ομάδα

Μάρκος Βερέμης, Πρόεδρος Upstream, Εταίρος Big Pi Ventures

Κώστας Καρράς, Ιδρυτής, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Φωκίων Ποταμιάνος, Venture Capitalist

Στάθης Ποταμίτης, Δικηγόρος

Κώστας Σταματόπουλος, Ιστορικός

Βασίλης Φουρλής, Επιχειρηματίας

Υπογράφοντες

Χριστίνα Αγγελοπούλου, Δημόσιες Σχέσεις

Μαρία Αδάμη Καρδαμίτση, Ομότιμη Καθηγήτρια, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Κωνσταντίνος Βεντούρης, Δήμαρχος Κιμώλου

Θάνος Βερέμης, Ομότιμος Καθηγητής Πολιτικής Ιστορίας

Βαρβάρα Βερνίκου, Επιχειρηματίας

Paolo Vitti, Adjunct Professor, University of Notre Dame du Lac (Rome Global Gateway)

Παναγής Βουρλούμης, Οικονομολόγος Διοικητής Επιχειρήσεων

Θεμιστοκλής Βώκος, Ιδρυτής των Ποσειδωνίων

Γεράσιμος Γιαννόπουλος, Δικηγόρος, co-Managing Partner, Zepos & Yannopoulos

Γκίκας Γκίκας, Δήμαρχος Ίου

Paolo Grazioli Venier, Επιχειρηματίας, Ρώμη, Ιταλία

Νικηφόρος Διαμαντούρος, Ακαδημαϊκός

Πάυλος Ελευθεριάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου, Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης

Γιάννης Ευαγγέλου, Έπαρχος Κέας – Κύθνου

Δημήτρης Ζέπος, Δικηγόρος, co-Managing Partner, Zepos & Yannopoulos

Χρήστος Ζερεφός, Ακαδημαϊκός, Επόπτης του Κέντρου Ερεύνης Φυσικής της Ατμοσφαιρας και Κλιματολογίας της Ακαδημίας Αθηνών

Ανδρέας Ζομπανάκης, Επιχειρηματίας

Μαρία Ηλιού, Σεναριογράφος-Σκηνοθέτης

Μαρία Θεοφανοπούλου, Επιχειρηματίας

Πάυλος Καλλιγιάς, Διευθυντής Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Κέντρου Δελφών

Στάθης Ν. Καλύβας, Καθηγητής Διακυβέρνησης, έδρα Gladstone, Oxford University

Ελευθέριος Καραϊσκος, Δήμαρχος Αμοργού

Αλέξης Καρδαμπίκης, Δήμαρχος Αγράφων

Πασχάλης Κιτρομηλίδης, Ακαδημαϊκός

John Kittmer, Ανεξάρτητος Ερευνητής

Φίλιππος Λαιμός, Επιχειρηματίας

Τάσος Λεβέντης, Πρόεδρος, Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη

Ελένη Μαϊστρου, Ομότιμη Καθηγήτρια, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Λίλα Μαραγκού, Αρχαιολόγος
Βασίλης Μαράκης, Δήμαρχος Σικίνου
Κωνσταντίνος Μαρκουλάκης, Σκηνοθέτης - Ηθοποιός
Θανάσης Μαρτίνος, Εφοπλιστής
Μαρίνα Μαρτίνου, Εφοπλιστής
Ιωάννης Μιχαήλ, Δρ. Αρχιτέκτων Πολεοδόμος
Μιχάλης Μπλέτσας, Director of Computing MediaLab, MIT
Μαρία Εμμ. Ναδάλη, Δήμαρχος Σίφνου
Giuseppe Notarbartolo di Sciara, PhD - Co-chair, IUCN Marine Mammal Protected Areas Task Force
Μιράντα Ξαφά, Senior scholar, CIGI
Γιώργος Παγουλάτος, Καθηγητής Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Οικονομίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Επισκέπτης Καθηγητής στο Κολέγιο της Ευρώπης
Ιωάννης Παλαιοκρασσάς, Πρώην Υπουργός Οικονομικών και Επίτροπος Περιβάλλοντος ΕΕ
Γεώργιος Παναγόπουλος, Δήμαρχος Σαλαμίνας
Ηλίας Παπαϊωάννου, Καθηγητής Οικονομικών, London Business School
Ζωή Πολυμεροπούλου, Σύμβουλος Εκπαίδευσης
Αλεξάνδρα Προκοπίου, Οικονομολόγος
Γεώργιος Προκοπίου, Πολιτικός Μηχανικός – Επιχειρηματίας
Κωνσταντίνος Ρεβίνθης, Δήμαρχος Σερίφου
Μιχάλης Σαραντινός, Επιχειρηματίας
Κωνσταντίνος Σερράος, Πολεοδόμος Χωροτάκτης, Καθηγητής, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Έλσα Σταματοπούλου, Διευθύντρια του Προγράμματος για τα Δικαιώματα Αυτόχθονων Λαών, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Ινστιτούτο για την Μελέτη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Πανεπιστήμιο Κολούμπια
Μιχάλης Στασινόπουλος, Εκτελεστικός Σύμβουλος, ΒΙΟΧΑΛΚΟ
Θοδωρής Τζούμας, Δήμαρχος Σκιάθου
Αντωνία Τριχοπούλου, Πρόεδρος Ελληνικού Ιδρύματος Υγείας, Ομότιμη Καθηγήτρια Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
Ιάσων Τσάκωνας, Επιχειρηματίας
Εμμανουήλ Χρ. Τσέπελης, Δήμαρχος Ξάνθης
Πάυλος Τσίμας, Δημοσιογράφος
Μάγια Τσόκλη, Δημοσιογράφος
Λουκάς Τσουκάλης, Καθηγητής στη Sciences Po, Paris και πρόεδρος του ΕΛΙΑΜΕΠ
Kevin Featherstone, Eleftherios Venizelos Professor of Contemporary Greek Studies & Professor of European Politics, London School of Economics and Political Science
Γεράσιμος Λ. Φωκάς, Πρόεδρος του Ομίλου Electra Hotels & Resorts
Μιλτιάδης Χατζόπουλος, Ακαδημαϊκός

Κοινοποίηση προς :

Καθηγητή Sir Χριστόφορο Πισσαρίδη, Πρόεδρο Επιτροπής για το Σχέδιο Ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας
Καθηγητή Νίκο Βέττα, Πρόεδρο IOBE, Αντιπρόεδρο Επιτροπής για το Σχέδιο Ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας
Κωστή Χατζηδάκη, Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας
Δημήτρη Οικονόμου, Υφυπουργό Χωροταξίας και Αστικού Περιβάλλοντος
Νίκο Ταγαρά, Υφυπουργό Προστασίας Περιβάλλοντος
Άδωνη Γεωργιάδη, Υπουργό Ανάπτυξης και Επενδύσεων
Χάρη Θεοχάρη, Υπουργό Τουρισμού
Θεόδωρο Σκυλακάκη, Αναπληρωτή Υπουργό Οικονομικής Πολιτικής
Άκη Σκέρτσο, Υφυπουργό παρά τω Πρωθυπουργό Συντονισμού Κυβερνητικού Έργου
Άλεξ Πατέλη, Επικεφαλής Οικονομικό Σύμβουλο του Πρωθυπουργού